

KAPRONCZAY KATALIN

„Útmutatás az orvosok megismeréséhez és kiválasztásához, nemorvosok számára”

A beteg, illetve a leendő beteg fontos elhatározása az orvos kiválasztása, ami körültekintést, megfontoltságot, óvatosságot és sok szubjektív szempont figyelembevételét igénylő döntés. De melyek azok a belső és külső tulajdonságok, képességek, modor és viselkedési formák, amelyek alapján választani tud a páciens, hogyan találja meg azt a személyt, akihez minden bajában bizalommal fordulhat? Kinek-kinek mások az elvárásai. Más igényelnek a munkatársak (az orvos kollégák, a sebészek, a patikusok) és természetesen a betegeknek is különleges egyéni kívánságai vannak az „ideális orvos” személyét illetően. Bécsben, 1800-ban jelent meg Joseph Frank (1771-1842), a bécsi Allgemeines Krankenhaus főorvosának könyve (*Anleitung zur Wahl des Arztes, – für Nichtärzte*), amely segítséget kíván nyújtani ebben a kényes feladatban. Nagy emberismerettel, sziporkázó humorral és nem utolsó sorban öniróniával megírt munka, amely a mai olvasó számára is ismerős helyzeteket, karaktereket mutat be. Orvosnak, betegnek egyaránt tanulságos a rendkívül szórakoztató stílusban megfogalmazott írásmű.

Közhelyszerűen hangzik, de a mindennapok tapasztalata bizonyítja, hogy az orvos és betege közötti kapcsolat – szimpátia, antipátia – milyen jelentős mértékben befolyásolja a gyógyítás-gyógyulás folyamatát, eredményességét. A kiszolgáltatott helyzetű beteg teljes bizalmát kell az orvosnak elnyernie, tudásával, egyéniségével, viselkedésével. Éppen ezért meghatározóan fontos döntés a kezelőorvos megválasztása, így van ez manapság és nem volt másképp a korábbi századokban sem. A döntéshozatal során igen sokféle szempontot kell a páciensnek, leendő betegnek figyelembe vennie, érvek és ellenérvek útvesztőiben kiigazodnia, hogy végül logikus észérvek alapján, vagy egy adott pillanatra jellemzően, ösztönösen, kizárólag szubjektív benyomásai hatására válasszon jól, vagy rosszul. De ki tud ilyen kényes ügyben tanácsot adni, ki ismeri legjobban az orvosokat és a megszámlálhatatlan, kiismerhetetlen, nem ritkán minden realitást mellőző igénnyel és kéréssel fellépő beteget? Nagyon valószínűnek tűnik, hogy maga az orvos!

Bécsben, 1800-ban nyomtatták ki az *Anleitung zur Kenntniss und Wahl des Arztes* c. 100 oldalas könyvecskét, alcíme szerint „für Nichtärzte” – vagyis *Útmutatás az orvosok megismeréséhez és kiválasztásához, nemorvosok számára*. Szerzője JOSEPH FRANK, a címlap tanúsága szerint akkor tájt a bécsi Allgemeines Krankenhaus főorvosa, korábban a gyakorlati orvoslás rendkívüli tanára Paviában. Joseph Frank (1771-1842) – a „nagy” JOHANN PETER FRANK (1745-1821) fia – orvosi pályáját Itáliában kezdte, itt tanult és itt kapta meg orvosdoktori oklevelét 1791-ben a pavai egyetemen. Kezdetben repetitorként, majd apja mellett asszisztensként tevékenykedett a pavai egyetemi klinikán. 1796-ban követte Bécsbe az egy évvel korábban oda meghívott apját, ekkor lett az Allgemeines Krankenhaus vezető orvosa. 1803-ban hosszú nyugat-európai tanulmányútra ment, bejárta Franciaországot, Angliát és Skóciát, szerzett élményeiről kétkötetes munkában számolt be. Pályafutásának következő állomása Wilno /Vilnius/, ahol az egyetem patológia professzoraként tevékenykedett egy évig, majd apjával együtt elfogadták a Szentpétervárra szóló meghívást, itt 18 évig – egészen nyugdíjba vonulásáig - az egyetemi klinikát vezette. Jelentős szakirodalmi mun-

kásság is fűződik nevéhez, könyveiben az orvosi gyakorlat kérdéseit taglalta, egy időben különös érdeklődéssel foglalkozott a Brownizmussal, e témakörben írott művei is megjelentek.

De térjünk vissza az ismertetendő írásra, amely könnyed stílusban próbál az orvosi gyakorlatban nap mint nap előforduló – a végeredményt illetően azonban nagyon is komoly – problémákra választ keresni és adni. (A szószerinti idézetek a magyar nyelvű kiadásból valók /FELSŐ ÖRY FÜLÖP SÁMUEL 1814-ben, Miskolcon kiadott fordításából/, a korabeli magyar nyelvezet adja meg a mű hangulatát, a fogalmazás sava-borsát). Nagy emberismerettel, sziporkázó humorral és nem utolsósorban szakmai öniróniával megírt munka, amely a mai olvasó számára is ismerős helyzeteket, karaktereket mutat be. Orvosnak, betegnek egyaránt tanulságos a rendkívül szórakoztató írásmű.

A mű bevezetése az orvoslás tudományának, de még inkább az orvosi szakmának az értékelése. „... Az egész emberiségre kiterjedő haszna szerint ... az Orvostudományt legfelül kell a' tudományok' Rendében helyezhetni.” De lássuk, kik választják az orvoslást hivatásul: „A' gazdagabb Polgári renden lévők, és a' Fő Nemések igen ritkán nevelik gyermekeiket Orvosoknak, a' katonaság, és a törvénytudás, vagy pedig „a' bel-farniente” vonzza őket. ...Egyedül a' szegényebb' sorsú emberekből telnek ki az Eskuláp Isten újjontzai...” Csakhogy köztudottan az orvosi tanulmányok a legköltésesebbek, ezért mindenféle anyagi támogatást igénybe kell venniük, nagylelkű mecénásokat kell keresniük. A sok támogatásra váró között nehéz igazságosan elosztani a summát, gyakori, hogy „a' gyomor szükségeire is alig érték be... ki kívánhatná azt a' bolondságot az éhezőtől, hogy ő a' maga pénzét a' könyves boltba vigye, minekelőtte ebédre valót venne magának.” Pénzszerzés céljából instruktori munkát vállalnak, de a szerző ezt sem tartja jó megoldásnak, mert időt von el a saját tanulmányaiktól, és egyébként is mire tanítja a „félorvos –félnevelő” a tanítványt? „Ezen hivatalnak méltósága és kiterjedése ... egy embert kíván...” – szögezi le. A méltatlanul magas vizsgadíj lefizetése után eljut a diploma megszerzéséhez, - „de mi lesz már most az új Doktorból?” – teszi fel a kérdést a szerző. Vannak, akik egy híres, idősebb orvos mellé kerülnek, és bár sok tapasztalatot szereznek, igen nagy alkalmazkodó készségre, béketűrésre van szükségük. „Mások az Ispotálybéli szolgálatba állnak, a' mely éppen semmi, vagy legfeljebb is igen tsekély fizetéssel van öszszeköttetve...”, de kétségtelenül itt lehet a legjobban megtanulni a gyakorlati orvoslást. Végül vannak, akik teljesen felhagynak tanult mesterségükkel.

Az ifjú diplomás orvos ekkor kerül először a „választandók” közé, és szembesül a személyével kapcsolatos elvárásokkal, vagyis azzal a kérdéssel: milyen az ideális orvos?

Először az orvos külsőségeiben megnyilvánuló tulajdonságairól szól, „az ábrázat vonásairól”, „a ruházatról” és az „Élet módjáról”. A betegeket megnyeri a „gondolkodó, de nem komor ábrázat, mert ezzel az Orvost könnyen keményszívű embernek lehet gondolni”, viszont elítéli azokat „a' kik a' ... kelletinél nagyobb vígságukkal, amely különösebb ok nélkül hahotáló katzajjá válik, ... és ezzel a' betegnek nagy terhére vannak”. Az öltözködés megválasztása is fontos, a hagyományokra hivatkozva „öltözetbéli csinosásra és illendőségre” inti a kollégákat. Mindjárt az elején leszögezi, hogy nem tartaná szerencsésnek, ha valamiféle egyenruhát hordanának, mert annak pusztán látványától is rosszabbul lennének a betegek. Kárhoztatja azokat, akik rendetlenül (*en negligé*), sőt rongyosan járkálnak, mert „tőlük a' gyógyításhoz szükséges tisztaság sem feltételezhető”, ezektől a betegek is iszonyodnak. „Főképpen pedig azoknak szóll ez a' lecke, a' kiknek az az otsmány szokások van, hogy az ő tobákkal bémotskolt újjukkal tapogatják a' beteg nyelvét ... az ilyen Orvosokat a' ragadó nyavalyák' eleven Tárházának tartják”. Tehát milyen legyen az orvos megjelenése? Ne legyen túlzottan elegáns, mert akkor mindenki arra gondol, hogy idejét „a' maga felcifrázásával” tölti, a tükröt gyakrabban látogatja, mint a betegeit, ezért „az ilyen Orvos-Adonisz inkább a Módiruha árosok előtt nyeri meg a kedvességet, mint a' betegek előtt. Nem is egykönnyen lehet az ilyen vízeszű Orvosoktól várni, hogy ők a' betegek körül, a' testből kijövő sepredékes részeknek oly' igen szükséges megvizsgálására magokat rávegyék”.

Ami a viselkedést, modort illeti: a pallérozottság, kellemetes magaviselet, amit mindenki elvár

orvosától, azonban ezt a kívánságot sem egyszerű teljesíteni. Ugyanis ha valaki alapvetően – „*von Haus aus*” - nincs birtokában a jó modornak, később nehéz helyzetekbe kerülhet, mert az orvosképzés során ilyen irányú oktatást nem kap. Gyakori, hogy a pályán eltöltött évek során a viselkedésük megváltozik. Kezdetben alázatosak, emberségesek, könyörületeseek, később „*kevélyekké, restekké, szenvedhetetlenné, sőt megbántókká lesznek... azt a bizodalmat, a' mellyel az emberek ... erántuk viseltetnek a' legnemtelenebb haszonra fordítják...*”

Milyen érzékszervi tulajdonságok, képességek szükségesek az orvosnak? Mivel „*az Orvosoknál ... tudományok annyira a' tapasztaláson ... és a' dolgoknak szorgalmatos észrehevésén alapul*” a jó diagnózis felállításához elengedhetetlen a jó látás, szaglás, ízlelés és tapintás. „*A' ki egyszer magát az Orvosi mesterségre szánja: annak sohasem szabad a' maga betegének javát érzésbéli kényyének feláldozni ... Nem csak azon kötelességről szóllok ... az Orvosnak, mely szerént ő azon szereket, a' mellyeknek helyes készíttetése felől kételkedünk, tartozik az ízlelés vagy megkóstolás által megkülönböztetni, hanem arról a' kéntelenségről is, mely szerént ő még ... a' betegségek által megváltoztatott nedvességek minéműségét is a' megkóstolás által megvizsgálni köteles.*” E kijelentés után hosszasan elidőzik a vizeletvizsgálat akkor még szokásban lévő, ízlelés általi vizsgálatának gyakorlatánál. A tapintással kapcsolatos tanácsa: „*Az olyan Orvostól ..., a' kinek favágót illető durva kezei vagynak, senki az érverés, a' has üregében lévő megkeményedések, 's más .. környüállások felől igaz ítéletet ne várjon*”, ezért kerülni kell az olyan kemény kétkezi munkát, illetve olyan hangszerek használatát, amelyek a kifinomult diagnosztikai érzékelésre alkalmatlanná teszik a kezét.

A külsőségek után rátér az orvos erkölcsi tulajdonságainak taglalására. Először is az emberszereetről szól, amelyet mindenki vel szemben ki kell mutatnia. Leszögezi, hogy sem a túlzott érzelmességnek, sem a közömbösségnek nincs helye ebben a szakmában, pedig „*vannak képmutatók, kiknek ... könnybe lábad a' szeme, mihelyst előtte egy Fő Asszonyiség a' fejére menő gőzölgésekről panaszkodik: midőn ugyan ez érzéketlenül nézi a' szegénynek a' legrettentőbb rángatózások között való kimúlását.*” Fontos erény a béketűrés, mert a beteg ember általában türelmetlenné válik, ilyenkor felesleges rendre utasítani őket és „*jó kedvet prédikálni beléjük*”, mert ez ugyanolyan haszontalan kérés, mintha arra kérné a beteget, hogy ne lelje ki a hideg. A baj elmúltával úgyis visszanyeri a jókedvét és elnézést kér korábbi viselkedéséért. Viszont a túlzottan elnéző magatartástól is óvja a kollégáit, ugyanis „*A gazdagok azt gondolják, hogy ők az Orvossal illetlenül bánhatnak, mivelhogy ők azt gazdagon megfizetik.*” Ezután a „*tisztességes tartózkodás és titoktartás*” fontosságát és szabályait ismerhetjük meg. Arra inti az orvost választani készülőket, hogy kerüljék a „*lotsi-fetsi orvosokat*, és okvetlenül győződjenek meg az orvos titoktartásbéli szilárdságáról. Különösen a Szép Nemnek hívja fel erre a figyelmét, mert „*Vagynak olyan asszonyi nyavalyák, a' mellyeket, bátor azok a' beteg jó erköltseinek gyalázatjára nem szolgálnak, még is ... titokban kell tartani*”.

Döntő szempont az orvos egyéniségének megítélésében az életmód. Legfontosabb alapelvnek a mértékletességet jelöli meg, ételben, italban, vígasságban. „*...akinek éjjel-nappal, minden órában készen kell lenni a' Közönség' szolgálatjára, 's a' kinek foglalatossága minden elmebéli tehetségek romolhatatlanságát előre felteszi, teljességgel nem lehet barangoló korhely*”. Ugyanakkor nem lehet azt sem kívánni, hogy szüntelenül a munkájával foglalkozzék, neki is szüksége van teste és elméje felfrissítésére: „*Azok a' mulatságok a' mellyek ötet az ő hivatalának helyétől messze nem távoztatják, ő hozzá a' legillendőbbek*”.

Elvárható az orvostól a „*szélesen kiterjeszkedő elme*”, vagyis az általános műveltség. Ezért tanácsolja a pácienseknek: „*Minek előtte tehát az Orvos' kiválasztását meghatároznánk, meg kell szorgalmatosan vizsgálni, hogy valljon tud é az orvos más tárgyakról helyesen ítélni 's beszélni.*” Ha nem, akkor talán az orvoslást sem olyan jól ismeri, ezért „*álljon el a maga választásától*”. Helyteleníti az olyan elfogult nyilatkozatot, hogy „*az én Doktorom ugyan nem találta fel a' puskaport, de a' maga mesterségében ugyan senki rajta ki nem tészen*”. Az erkölcsi tulajdonságok közül nem hiányozhat „*az orvosi mesterséghez vonzó szeretet*” sem, amely ifjú korban hevesebb, lendületesebb, az évek múltával azonban lanyhul, sőt elvész a lelkesedés. „*A napot betegek' látogatásában töltik el, és*

estve osztán olyan fáradtan mennek haza, hogy minden könyvtől tsömört kapnak, és semmi egyéb munkára kedvek nints, ... tsak arra, hogy egész napi nyereségeket felszámlálják”, így aztán „halálos álomba merülve vagynak a’ tudományokra nézve”.

Ezután következik a talán legfontosabb rész, „A’ betegek eránt való magaviseletről” alcímmel. Kellő iróniával mutatja be a szerző a betegek minden áron való megszerzésére irányuló igyekezetet, azokat az orvosokat, akik azáltal akarnak szakmai tekintélyt szerezni, hogy minél több betegük legyen. Visszataszító, amikor a betegek azt látják, hogy „gazdag és nagy a tekintetben lévő Orvosok ... valamely Tisztársok halála után eget-földet hoznak mozgásba, mint hízelkednek a’ Vénasszonyoknak, kutyának ’s matskának, mint ajándékozzák az Inasokat ’s Szobalányokat, hogy a’ meghólnak orvosi gondviselése alatt vólt házokat körmeik közé kaparinthassák.” A másik típus, aki örökké fut, panaszkodik betegei száma és az ő rettenetes elfoglaltsága miatt, aki „még éjszaka is Bakterek módjára az úttcán kéntelenítettik”. Látványosan így panaszkodik: „Ti emberek! - talán azt gondoljátok, hogy én magamat darabokra szaggathatom? Már ma ötvenet látogattam meg, ötvenen várnak magokhoz, és még milliomok állanak az ajtóm előtt... Hát nincs több Doktor a’ városban?” Újabb panaszáradat és színpadias kérettetés után azonban, kissé halkabbra fogva a szót, odahajol a beteghez: „No, hogy hívják kendet? ... öt percentés alatt kenteknél leszek.” Hasonlóan „otsmány tett”-nek tartja más betegének elorozását, annak titokban való gyógyítását is.

A vizsgálat fontos része a beteg kikérdezése bajai felől. Sajnos sok orvos csak „módjával” tesz eleget ennek, mondván, hogy ez nagyon időigényes, különösképpen a hisztérika asszonyságoktól és a hipochonderektől ódzkodnak. A kórházi orvosokat is megfeddi, mert némelyiküknél a vizit hasonlatos a sétatéri promenádoláshoz, semmit sem kérdeznek, csak némi utasításokat adnak az asszisztenciának. Persze az sem jó, ha túl sokat kérdezősködnek, mert a beteg nem képes mindenre válaszolni, még be sem fejezte az egyik választ, már zárporozik rá a többi kérdés. Tehát jól, célirányosan kell kérdezni, ha lehet, csak a betegségekre vonatkozó kérdéseket feltenni, és nem mindenféléről diskurálni. Hogy még bonyolultabb legyen a megoldás, újabb ellenérveket hoz fel: vagyis, hogy a túl kevés kérdés is gyanús lehet a betegnek, mert az orvos tudatlanságára, közömbösségére következtethet az ilyen szűkszavú kikérdezés alapján.

Nem kívánható, hogy az orvos azonnal pontos diagnózist állítson fel, mert az hebehurgyaságra utalhat, más betegek viszont az orvos szaktudásának hiányát és bizonytalanságát vélik felfedezni, ha nem rögtön közli velük, milyen kórban szenvednek. A betegek jogos igénye, hogy betegségük pontos megnevezését, annak lényegét, lefolyását ismerni akarják. A probléma azonban már a betegségek megnevezésével kezdődik. „Kár, hogy a’ mi mesterségünkbeli nevezetek többnyire oly’ rettenetesen hangzanak, hogy minden beteg a’ ki a’ maga nyavalyájának nevét hallja, megfélemlik és elretten. Mitsoda érzés foglalhatja el azt a’ beteget, a’ kinek azt mondja az Orvos, hogy az ő nyavalyája rothasztó hideglelés, látja már ő ekkor, miképpen rothadnak az ő nedvességei, ’s úgy képzeli ... a’ maga testét, mint valamely elsenyvedett ganéjposvány”. Az is rossz, ha az orvos – csak azért, hogy magát még tudósabb színben tüntesse fel – ezt mondja: „a’ mi betegünk hat vagy hét nyavalyában is van egyszersmind”, hiszen egyértelmű, hogy egy betegség több tünetéről van szó. Ebben persze vétkesek a betegek is, mert jobban tisztelik az ilyen szörnyű nyelvezettel beszélő orvost, mint azt, aki „a’ nyavalyáknak természetével inkább megegyező együgyű nevet ad”. Ezért gondolják úgy a fiatal orvosok – sokszor meggyőződésükkel ellentétben –, hogy ilyen módon kell ijesztgetni a betegeket, ha tekintélyes orvossá akarnak válni. Fontos, de egyáltalán nem egyszerű a kórjóslat (prognosis) megállapítása, amely „a’ betegágy mellett tett helyes tapasztalásokra épül”. Sajnálkozva állapítja meg, hogy „a’ Papok, és a’ betegek körül foglalatostkodó szolgák gyakorta jobb Próféták az Orvosoknál”. Az orvos dilemmája tehát az, hogy túl sok reményt tápláljon-e a betegben, vagy túl pesszimista kimenetelt jósoljon. Sok orvos esik abba a hibába, hogy inkább a legrosszabbat mondja, ők így gondolkodnak: „Ha meghal a beteg – ám hiszen én ezt előre megmondtam: ha pedig meggyógyul ... akkor az én jövőndölésemet ... örömet el fogják felejtetni”. A szerző felteszi a kérdést, ami egyben véleménynyilvánítás is: „Azért, hogy az ő tekintélyét ...

magasabb póltzra emelje ... az Orvos, szabad é a siránkozó, elkeseredett háznép' nyomorúságát merő pajkosságból öregbíteni."

A terápia általában „diétabéli szerekből”, vagy „patikai szerekből” áll, vagy a kettő egyidejű alkalmazásából. A beteg kívánságai e téren is különbözőek. Frank mindenek előtt óvatosságra inti a betegeket, ha azt észlelik, hogy hatásukban ellentétes gyógymódot ajánl az orvos: pl. érvágást és dús táplálékot, vagy erősítő szereket igen szigorú diéta kíséretében. Némely betegek elvárják a szigorú eltiltásokat és a szörnyűséges terápiákat, mert úgy érzik, hogy csak ezek vihetnek sikerre. Mások viszont ekképpen lázadoznak: „*Én, beteg ember, aláadom magamat minden te orvosi rendelésednek: ellenben te töled, mint orvosomtól azt kívánom, hogy énnékem annál keményebb törvényeket ne szabj előmbe, mint a' millyenek az én meggyógyításomra szükségképpen megkívántatnak*”. A dilemma tehát: engedékeny, vagy olyan despota legyen-e az orvos, aki „rabszolga engedelmeskedés” alá veti betegét. Manapság is megtörténhet a következő: „*Gyakorta a' betegek, vagy annak attyafiai... magok javasolnak valami gyógyszert, és várják az Orvosnak helybenhagyását... Alig hoz elő egy vénasszony valami orvosságot, ... az Orvos Úrnál készen áll az azt magasztaló dicséret*”, sőt némelyik orvos „*elég gyengefejú 's szívetlen*”, mert saját meggyőződése ellenére azt rendeli. Az okosan engedékeny orvos képes ilyen helyzetben a kompromisszumra, és ha olyan szert ajánl a beteg, amely ahhoz hasonló hatású, amelyet maga is javasolt volna – pusztán a lélektani hatás miatt – felírja neki. Néhány mondat erejéig kitér a titkos erejű szerek használatára, hangvétele itt nem humoros, hanem egyértelműen kritikus. Alkalmazásukat azért is elítélendőnek tartja, mert míg a hatástalan kotyvalékkal próbálkoznak, időt vesztegetnek és vesznek el a hatásos gyógymódtól.

A munka záró gondolatsora az orvos fizetségének erkölcsi megközelítése. Jogos-e, hogy az orvos fizetséget kér a betegétől, hiszen a haza minden polgárát megjutalmazza?! A kötet befejező mondata ad erre választ: „*Minden bizonnyal az az Orvos fog legnagyobb tiszteletet érdemelni, a' ki távol lévén minden fösvenységtől 's alacsony haszonvadászástól, magát a' többektől kívánságának mértékletes voltaival fogja megkülönböztetni, és a' ki a' szegénytől – a' maga jutalmát nem kívánva – segedelmét megvonni nem fogja.*”

A figyelmes olvasás során az orvosi gyakorlat etikai alapjainak több elemét felfedezhetjük Joseph Frank írásában, olyanokat, amelyeket orvosi rendtartásokban, szabályzatokban, eskümin-tákban stb. fogalmaztak meg, írtak elő (életmód, beteggel szembeni kötelezettségek, az orvos kollégákkal, sebészekkel és patikusokkal való kapcsolat – ez utóbbi jelen beszámolóból terjedelmi okok miatt kimaradt).

Nem csupán a szerző humorát, karikírozó készségét élvezhetjük, de az is egyértelmű, hogy rendkívül jó emberismerettel, pszichológiai érzékeléssel rendelkezett. Bár a mű megírásakor csupán 28-29 éves volt, annyi élettapasztalat érződik belőle, mintha ekkor már több évtizedes gyakorlat állt volna mögötte. Nem titkolta, hogy tapasztalt orvos elődök, kortárs kollégák élményeit is beleszötte írásába: az idézett szerzők között említette – természetesen és mindenek előtt – GALENUS-t és HIPPOKRATÉSZ-t, továbbá SYDENHAM-ot, STAHL-t, BOERHAAVE-t, DE HAEN-t, STOLL-t, UNZER-t és VAN SWIETEN-t, utóbbit több ízben egyszerűen „a Báró”-nak nevezte. Lehet, hogy éppen életkora magyarázza a sokszor szertelen és tiszteletlen gúnyolódást, lehet, hogy alaptermészete volt ilyen. Néhány életrajzírója szerint ugyanis excentrikus, pillanatnyi hangulatai által vezérelt ember volt. A munka elkészülte után a szerző maga is sejtette, hogy kevesebb humorról és önkritikával rendelkező kollégáinak többsége nem fog örömmel szembesülni ezzel a görbe-tükörrel, sőt azok gyűlölségének teszi ki magát. Mentegetődzésében arra hivatkozik, hogy ő kizárólag a „közjónak előmozdítását szomjúhozza” és hangsúlyosan kiemeli: „*arra törekedem én, hogy Tisztársaimmal békességben élhessek: – mindegyiknek megadom én közülük az érdemlett tiszteletet.*”

A szerző címe:

Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár

1025 Budapest, Török utca 12.

yka@mail.datanet.hu